

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניים בני בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת וארא

אותיות יד • טז • טז • יז

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושיו וספריו יזכה לישועות בבני חי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

פְּרֻשַׁת וְאֵרָא

יד

פְּסוּק (שמות ט, טו) 'בַּעֲבוּר הָרֵאֲתֶךָ אֶת כַּחֲוִי וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי'. קִשְׁהָ, לָמָּה לֹא אָמַר 'תְּסַפֵּר', כִּמּוֹ שֶׁאָמַר 'הָרֵאֲתֶךָ'. וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּבִשְׁלֹמָא תְּגַבּוּרָה, הִיָּה רוּצָה

שִׁיכִיר בְּהַ פְּרַעָה הַרְשָׁע, אֲכַל הַשֶּׁבַח לֹא הִיָּה רוּצָה שִׁיתְּנָהּ לּוֹ פְּרַעָה, כִּי 'תְּהַלְתּוּ בְּקֹהֶל חֲסִידִים' כְּתִיב (תהלים קמט, א), וַאֲיֵנו חֲפִיץ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקַלּוּסוֹ שֶׁל אָדָם

פְּסוּק בַּעֲבוּר הָרֵאֲתֶךָ אֶת כַּחֲוִי וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוּאָר

יד

הַקַּב"ה אֵינוֹ חֲפִיץ שִׁפְרָעָה יִסְפֵּר בְּשִׁבְחוֹ אֵלָא יִשְׂרָאֵל יִשְׁבַּחוּהוּ

דְּקֹדֵק בְּמָה שְׁסִיִּים הַפְּסוּק בְּלִשׁוֹן נִסְתַּר בְּפְסוּק (שמות ט, טו) שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה בְּשִׁלְיַחוֹתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, שֶׁהַקַּב"ה נִתֵּן לְפַרְעֹה וְלַעֲמֹ תוֹסַפֵּת כַּח לְהַקְשׁוֹת לִיבִם בְּמַכַּת דְּבַר, נֹאמַר 'בַּעֲבוּר הָרֵאֲתֶךָ אֶת כַּחֲוִי, וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ'. וְקִשְׁהָ - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל לִשׁוֹן הַפְּסוּק 'סִפֵּר' שְׁמִי, לָמָּה לֹא אָמַר 'וְלִמְעַן תְּסַפֵּר', בְּלִשׁוֹן נֹכַח, שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ, שֶׁהַעֲמַדְתִּי אוֹתְךָ פַּרְעֹה, כִּדִּי שֶׁאַתָּה בַּעֲצֻמְךָ תִּסְפֵּר בְּכָל הָאָרֶץ אֶת גְּדוּלַּת שְׁמוֹ וְשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, כִּפִּי שֶׁנִּגְלָה לְפָנֶיךָ עַל יְדֵי הַמַּכּוֹת וַיִּצִיאַת מִצְרַיִם, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר 'בַּעֲבוּר הָרֵאֲתֶךָ' - בְּלִשׁוֹן נֹכַח, שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ שֶׁהַקַּב"ה יִרְאֶה לְךָ פַּרְעֹה אֶת כּוּחוֹ וְגַבּוּרְתוֹ עַל יְדֵי הַמַּכּוֹת וְכוּ'. אֲבָל מִמָּה

שְׁשִׁינָה הַכְּתוּב וְכַתֵּב 'וְלִמְעַן סִפֵּר', בְּלִשׁוֹן נִסְתַּר, מִשְׁמַע שֶׁאֵינְךָ הַכוֹוֶנָה שִׁפְרָעָה בַּעֲצֻמוֹ יִסְפֵּר, אֵלָא שֶׁאַחֲרַיִם יִסְפְּרוּ. וְקִשְׁהָ, לָמָּה לֹא רָצָה הַקַּב"ה שִׁפְרָעָה בַּעֲצֻמוֹ יִסְפֵּר אֶת שְׁמוֹ בְּכָל הָאָרֶץ.

כּוֹוֶנַת הַפְּסוּק שִׁיִּשְׂרָאֵל יִשְׁבַּחוּ לְהַקַּב"ה עַל הַגְּבוּרָה שֶׁהִרְאָה לְפַרְעֹה וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּבִשְׁלֹמָא אוֹדוֹת תְּגַבּוּרָה וְהַכַּח שֶׁל הַקַּב"ה, הִיָּה הַקַּב"ה רוּצָה שִׁיכִיר בְּהַ פְּרַעָה הַרְשָׁע בַּעֲצֻמוֹ, שֶׁהִיָּה רְאוּי לְעוֹנֵשׁ עַל אֲשֶׁר שִׁיעֲבַד אֶת יִשְׂרָאֵל. אֲכַל הַשֶּׁבַח עַל גְּבוּרַת הַקַּב"ה, לֹא הִיָּה הַקַּב"ה רוּצָה שִׁיתְּנָהּ לּוֹ פְּרַעָה - שִׁפְרָעָה יִשְׁבַּח אֶת הַקַּב"ה, כִּי 'תְּהַלְתּוּ בְּקֹהֶל חֲסִידִים' כְּתִיב (תהלים קמט, א), וַאֲיֵנו חֲפִיץ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקַלּוּסוֹ - שִׁבְחוּ שֶׁל אָדָם רְשָׁע,

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

ב. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'הִלְלוּ יְיָ-ה' שִׁירוּ לֵה' שִׁיר תְּדַשׁ תְּהַלְתּוּ בְּקֹהֶל חֲסִידִים. וּפִירֵשׁ הַרְד"ק, תְּהַלְתּוּ תְּהִיָּה

א. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְאֵלֶם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמַדְתִּיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאֲתֶךָ אֶת כַּחֲוִי וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ'.

רָשָׁע, כִּי לְרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֲקֵי וְכו' (תהלים נ, טו, ראה ויק"ר טז, ד).

וְלָבֵן אָמַר וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמִי, כְּלוּמַר, שִׁישְׁרָאֵל יִסְפְּרוּ תְהִלָּתוֹ.

טו

פְּסוּק (שמות ט, יט) 'וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶדְךָ וְכו'. הַקְּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים, לָמָּה לֹא הִזְהִיר מֹשֶׁה

בְּמִכְת הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִיר בְּכָאן בְּמִכְת הַבְּרָד לִזְמַן לָהֶם 'וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶדְךָ'.

פסוק ועתה שלח העז את מקנך

זֶרַע שְׁמִישׁוֹן הַמְּבֹאֵר

כִּי לְרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֲקֵי וְכו' (תהלים נ, טז)¹, וכמבואר במדרש (ויק"ר טז, ד)². וְלָבֵן אָמַר הַפְּסוּק כֵּאֵן וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ בְּלִשׁוֹן נִסְתַּר, כִּי אֲכַן אֵין

הַכוּוּנָה עַל פְּרֻעָה אֲלֵא עַל יִשְׂרָאֵל כְּלוּמַר, שְׁסִיּוּם הַפְּסוּק הֵינְנו עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁאִמַּר הַכְּתוּב שִׁישְׁרָאֵל יִסְפְּרוּ תְהִלָּתוֹ בְּכָל הָעוֹלָם, אֲבָל לֹא פְּרֻעָה³.

טו

הַטַּעַם שֶׁבְּמִכְת דְּבַר לֹא נִצְטוּוּ הַמְּצַרִּים לְהַכְנִיס הַבְּהֵמוֹת לְבָתִּים כְּמוֹ בְּמִכְת בְּרַד

קוֹשִׁיית הַמְּפָרְשִׁים מְדוּעַ לֹא צִיּוּם מֹשֶׁה בְּמִכְת דְּבַר לְהַכְנִיס הַבְּהֵמוֹת לְבֵית עַל הַפְּסוּק (שמות ט, יט)¹ הַמְּדַבֵּר מִהֲתִרְאֵת מֹשֶׁה לְפְרֻעָה עַל מִכְת בְּרַד, 'וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶדְךָ' - תִּאֲסֹף אֶת כָּל מִקְנֶךָ וְתַכְנִסֶם לְבֵיתְךָ, כְּדֵי לְהַצִּילֶם

מִמִּכְת הַבְּרַד וְכו', הַקְּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים, לָמָּה לֹא הִזְהִיר מֹשֶׁה כֵּן גַּם בְּמִכְת הַדְּבָר, שִׁיכְנִיסוּ אֶת הַבְּהֵמוֹת לְבָתִּים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמּוּתוּ בַּדְּבַר, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִיר בְּכָאן בְּמִכְת הַבְּרַד לִזְמַן לָהֶם 'וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶדְךָ', שֶׁהִרִי גַם בְּמִכְת דְּבַר לֹא מִתּוֹ

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

נִאֲמַרְתָּ בַּקָּהֵל חֲסִידִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל. ג. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֲקֵי וְתִשָּׂא בְּרִיתִי עֲלֵי פִיד'. ד. לִשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, אָמַר רַבִּי לִוִי, מִצִּיּוֹן בְּתוֹרָה בְּנִבְיָאִים וּבְכְתוּבִים, שְׁאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חַפֵּץ בְּקִלוּסוֹ שֶׁל אָדָם רָשָׁע, מִן הַתּוֹרָה (וִיקְרָא יג, מה) 'וְעַל שִׁפְם יַעֲטָה וְטָמָא יִקְרָא', מִן הַנְּבִיאִים (מְלָכִים ב, ח) 'וַיִּהְיֶה הוּא מִסְפָּר לְמֶלֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִחִיָּה אֶת הַמֶּת וְגו' זֹאת הָאִשָּׁה וְזֶה בְּנֵה אֲשֶׁר הִחִיָּה אֵלֶיךָ, וְדַלְמָא לֵאחֻרֵי תִרְעָא הוּא קָאִים. רַבְּנָן אִמְרִי, אִפִּילוּ בְּסוּף הָעוֹלָם הִסִּיטָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִבְיָאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְפַּר אוֹתוֹ רָשָׁע בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּכְתוּבִים מִנֵּין שְׁנֵאִמַר 'וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֲקֵי'. ה. מַה שֶׁבִּיאָר רַבִּינוּ, שִׁיּוֹלְמַעַן סֵפֶר שְׁמִי אֵינוֹ מִתְּפָרֵשׁ עַל פְּרֻעָה, נִרְאֶה כֵּן גַּם בְּתַרְגוּם אֲוִנְקֻלוֹס שֶׁתַּרְגָּם יוֹרֵם בְּדִיל דֵּא

קִיִּימַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִיּוֹתְךָ יֵת חִילֵי, וּבְדִיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֲרַעָא. הִרִי שִׁבְעָבוּר זֹאת הָעֵמֶדְתִּיךָ, פִּירֵשׁ בְּלִשׁוֹן נֹכַח, וְאִילוּ יוֹלְמַעַן סֵפֶר שְׁמִי תִירְגַם בְּלִשׁוֹן נִסְתַּר. וְכֵן כָּתַב הָאֲבֵן עוֹרָא (בְּפִירוּשׁ הָאֲרוּךְ) וז"ל, 'וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמִי אֵינְנו שֶׁב אֶל פְּרֻעָה, רַק מֵלֵת 'סֵפֶר' שֶׁם הַפּוֹעֵל וְכו', וְאֵין הַטַּעַם שֶׁפְּרֻעָה יִשׁוּטֵט בְּעוֹלָם לְסַפֵּר כְּבוֹד הַשֵּׁם, רַק יִסּוּפֵר שְׁמוֹ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר בְּעָבוּר אֵלֶּה הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה, ע"כ. וְעֵינֵינוּ עוֹד בְּפִירוּשׁ הַקְּצָר שֶׁם, שֶׁפִּירֵשׁ עַל דְּרוֹךְ הַפְּשׁוּט, טַבַּע פְּרֻעָה בִּים, וּבְמִקּוּמוֹ אֲתָן לָךְ עֵדִים נִאֲמָנִים. וְרֹאֵה בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן וּבַחֻקוּנֵי שֶׁפִּירֵשׁוּ שְׁגַם יוֹלְמַעַן סֵפֶר, שֶׁב אֶל פְּרֻעָה. ו. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶדְךָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָךְ בְּשִׂדְהָ כָּל הַבָּדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִמְצָא בְּשִׂדְהָ וְלֹא יִאֲסֹף הַפְּנִימָה וְיִבְרַד עֲלֵהֶם הַבְּרַד וְתָמוּ'. ז. כֵּךְ הַקְּשָׁה בַּחֻקוּנֵי (שֵׁם),

מְקַנְהָ מִצְרִים'. וְתִרְץ, לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה אֶלָּא
עַל אוֹתָם שְׁבַשְׁדוֹת, 'וְהִירָא אֶת דְּבַר ה'
הַנִּים אֶת מְקַנְהוֹ אֶל הַבְּתִים' (שם פסוק כ).
אִם כֵּן, לֹא הָיָה צְרִיךְ לְהַזְהִיר אֶפְלוֹ בְּבָרָה,

וְלִפִּי מָה שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל פְּסוּק 'וַיְהִי
הַשְּׁחִין וְכו' בְּאֶדְם וּבְבִהְמָה' (שם
פסוק א), וְאִם תֹּאמַר, מֵאֵין הָיוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת,
וְהֵלֵא כְּבָר נֹאמַר (שם פסוק ו) 'וַיִּמַּת כָּל

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

הַבְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, כַּמְּפוֹרָשׁ
בְּדַבְרֵי רַש"י, וְכַמּוֹבָא לַהֲלֵן בְּסִמּוּךְ.
מִדּוּעַ הוּצַרְךְ לִפְרֵשׁ בְּכַרְד שֶׁהִכְנִסְתָּ הַבְּהֵמוֹת
תְּצִיל אוֹתָן, וְהָרִי כְּבַר עָשׂוּ כֵּן בְּמַכַּת דְּבַר
וּבִיּוֹתֵר יֵשׁ לַהֲקִשׁוֹת, לִפִּי מָה שֶׁפָּרַשׁ
רַש"י עַל הַפְּסוּק שֶׁכְּתוּב בְּמַכַּת שְׁחִין (שם ט,
י) 'וַיְהִי הַשְּׁחִין וְכו' אֲבַעְבַּעַת פֶּרֶחַ בְּאֶדְם
וּבְבִהְמָה' (שם ט, י), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאִם תֹּאמַר
- וְאִם תִּקְשֶׁה, מֵאֵין הָיוּ לָהֶם - לְמִצְרַיִם
בְּהֵמוֹת בְּמַכַּת שְׁחִין, וְהֵלֵא כְּבָר נֹאמַר
בְּמַכַּת דְּבַר, שֶׁהִיָּתָה קוֹדֶמֶת לְמַכַּת שְׁחִין,
(שם ט, ו) "וַיִּמַּת כָּל מְקַנְהָ מִצְרִים'. וְתִרְץ
רַש"י, שֶׁלֹּא נִגְזְרָה גְזֵרָה שֶׁל מַכַּת דְּבַר,
אֶלָּא עַל אוֹתָם הַבְּהֵמוֹת שְׁבַשְׁדוֹת, וְלֹא עַל

הַבְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, כַּמְּפוֹרָשׁ
בְּדַבְרֵי רַש"י, וְכַמּוֹבָא לַהֲלֵן בְּסִמּוּךְ.
מִדּוּעַ הוּצַרְךְ לִפְרֵשׁ בְּכַרְד שֶׁהִכְנִסְתָּ הַבְּהֵמוֹת
תְּצִיל אוֹתָן, וְהָרִי כְּבַר עָשׂוּ כֵּן בְּמַכַּת דְּבַר
וּבִיּוֹתֵר יֵשׁ לַהֲקִשׁוֹת, לִפִּי מָה שֶׁפָּרַשׁ
רַש"י עַל הַפְּסוּק שֶׁכְּתוּב בְּמַכַּת שְׁחִין (שם ט,
י) 'וַיְהִי הַשְּׁחִין וְכו' אֲבַעְבַּעַת פֶּרֶחַ בְּאֶדְם
וּבְבִהְמָה' (שם ט, י), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאִם תֹּאמַר
- וְאִם תִּקְשֶׁה, מֵאֵין הָיוּ לָהֶם - לְמִצְרַיִם
בְּהֵמוֹת בְּמַכַּת שְׁחִין, וְהֵלֵא כְּבָר נֹאמַר
בְּמַכַּת דְּבַר, שֶׁהִיָּתָה קוֹדֶמֶת לְמַכַּת שְׁחִין,
(שם ט, ו) "וַיִּמַּת כָּל מְקַנְהָ מִצְרִים'. וְתִרְץ
רַש"י, שֶׁלֹּא נִגְזְרָה גְזֵרָה שֶׁל מַכַּת דְּבַר,
אֶלָּא עַל אוֹתָם הַבְּהֵמוֹת שְׁבַשְׁדוֹת, וְלֹא עַל

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

וְתִרְץ, שֶׁמָּמָה שְׁפִירָשׁ בְּמַכַּת בְּרַד הַקְּלָה שֶׁהִתְרָה מִשֶּׁה
לְפָרְעָה הִכְנִיס אֶת הַמְּקַנְהָ לְבַתִּים, יֵשׁ לְלַמּוֹד בְּקַל
וְחוֹמֵר שֶׁהַזְהִיר כֵּן בְּמַכַּת דְּבַר הַחֲמוּרָה. וְעוֹד תִּירְץ,
שֶׁרַק בְּכַרְד הַזְהִיר לִפִּי שֶׁהִיָּתָה הַמְּכָה עַל אָדָם וְעַל
הַבְּהֵמָה, אֲבָל בְּמַכַּת דְּבַר שֶׁהִיָּתָה רַק עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא
עַל הָאָדָם, לֹא הַזְהִיר. וּבְפִירוּשׁ רַבִּי חַיִּים פְּלִטְיָאֵל כְּתַב,
שֶׁבְּמַכַּת דְּבַר לֹא הוּצַרְךְ הַכְּתוּב לִפְרֵשׁ שֶׁהִתְרָה כּו
לְהַכְנִיס מְקַנְהוֹ, שֶׁהָרִי בְּהִתְרָאתָה כְּתוּב (שם ט, ג)
'הִנֵּה יָד ה' הוּיָהּ בְּמַקְנֵךְ אֲשֶׁר בְּשָׂדֶךָ, וּמִשְׁמַע שֶׁלֹּא
תִּשְׁלוֹט הַמְּכָה עַל הַמְּקַנְהָ שְׁבִיבִית, ע"כ. וּבְפִעֻנָה רֹא
ט, יט) כְּתַב לִישׁוֹב ז"ל, שֶׁלֹּא הִיָּתָה גְזֵרָת הַדְּבַר אֶלָּא
עַל הַמְּקַנְהָ לֹא עַל בְּנֵי אָדָם, וְאוֹלֵי בְּהִיָּאָם הַמְּקַנְהָ
הַבַּיִתָּה, יִדְבַק הַדְּבַר בְּבְנֵי אָדָם, וְיִהְיֶה זֶה טוֹבָה דַּתִּיא
לִידֵי רַעָה גְדוֹלָה מִמֶּנָּה יוֹתֵר. מָה שֶׁאֵין שִׁיךְ כֵּן בְּכַרְד.
וְרֹאֵה עוֹד בְּסִפּוּרֵנוּ (שם ט, כ-כא), וְהוֹבָאוּ דְּבָרֵינוּ לַהֲלֵן
בְּסִמּוּךְ. וְרֹאֵה בּוֹה בְּשִׁפְתֵי חֲכָמִים (שם ט, ג אוֹת ה).

וְכַל דְּבָרֵי הַמְּפָרְשִׁים, הֵם לִפִּי הַשִּׁטָּה שֶׁבִּאֲמַת גַּם מַכַּת
דְּבַר לֹא שְׁלֹטָה עַל הַבְּהֵמוֹת שְׁבִיבִיתִים, וְכַךְ הָיָה גַּם
שִׁיטַת רַש"י וְכַדְלָהֵלֵן בְּהַמְּשַׁךְ דְּבָרֵי רַבִּינוּ, אֲךָ דַּעַת
הַרַמְבַּ"ם הִיא, שֶׁמַּכַּת דְּבַר שְׁלֹטָה עַל כָּל הַבְּהֵמוֹת,
וְדְּבָרֵינוּ יוֹבָאוּ לַהֲלֵן בְּהַעֲרָה.
י. לְשׁוֹן הַפְּסוּק,
וַיִּקְחֻ אוֹתָם פֶּיַח הַכֶּבֶשֶׂן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פָרְעָה וַיִּזְרַק אֹתוֹ
מִשֶּׁה הַשְּׁמַיָּמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבַּעַת פֶּרֶחַ בְּאֶדְם
וּבְבִהְמָה. ט. צ"ל, וַיְהִי שְׁחִין. י. לְשׁוֹן
רַש"י, וְאִם תֹּאמַר מֵאֵין הָיוּ לָהֶם הַבְּהֵמוֹת, וְהֵלֵא כְּבַר
נֹאמַר 'וַיִּמַּת כָּל מְקַנְהָ מִצְרַים'. אֲלֵא לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה
אֶלָּא עַל אוֹתָן שְׁבַשְׁדוֹת בְּכַרְד, שֶׁנֹּאמַר 'בְּמַקְנֵךְ אֲשֶׁר
בְּשָׂדֶךָ וְהִירָא אֶת דְּבַר ה' הַנִּים אֶת מְקַנְהוֹ אֶל הַבְּתִים'.
וְכֵן שְׁנוּיָהּ מְכִילְתָּא אֲצַל (שְׁמוֹת יד, ז) 'וַיִּקַּח שֵׁשׁ
מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֲוָר'. יא. לְשׁוֹן הַפְּסוּק 'וַיַּעַשׂ ה'
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה מִמְּחִרַת וַיִּמַּת כָּל מְקַנְהָ מִצְרַים וּמִמְּקַנְהָ
כִּנִּי יִשְׂרָאֵל לֹא מֵת אֶחָד. יב. וְזֶה דְּלֹא כִרְעַת

אֵלָא דָא בְּנִיחוּתָא, וְדָא בְּתַקִּיפּוּ דְרִגּוֹא,
עב"ל. וְאָף אָנוּ נֹאמְר, שְׁבִשְׁלָמָא בְּמַפְת
הַדְּבָר חֲשָׁבוּ הַמְצַרִּים לְהַמְלִיט מִן הַמְּבֹה
אִם הָיוּ מְכַנְיָסִים הַמְקַנְה לְפִתִּים, לְפִי
שְׁהָיוּ יוֹדְעִים שְׁלֹא הָיָה כָּל כֶּד דִּין וְרוּגוּ,

מֵאַחַר שְׂרָאָה שְׁכָבְר עָשׂוּ מַעְצָמָם
בְּדָבָר.

וַיִּוְבֵן, בְּמָה שְׁפָתְבּ הַזֹּהֵר (ח"ב לא, ב),
דְּבָר וּבְרַד אֵינּוֹן אַתְּוֹן מְמֹשׁ,
וְדָבָר אַהֲדַר בְּרַד, מַה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

בֵּין הָאֵי לְהָאֵי - וְאִם כֵּן, מַהוּ הַחִילוּק בֵּין
מַכְת דְּבַר לַמַּכְת בְּרַד, אֵלָא דָא בְּנִיחוּתָא,
וְדָא בְּתַקִּיפּוּ דְרִגּוֹא - מַכְת דְּבַר הִיתָה
בְּנַחַת וּבְלֹא רוּגוּ, וְאֵילוּ מַכְת בְּרַד הִיתָה
בְּתוֹקֶף שֶׁל רוּגוּט^{טו}, עב"ל.

וְאָף אָנוּ נֹאמְר עַל פִּי דְרַךְ הַזֹּהֵר,
שְׁבִשְׁלָמָא בְּמַפְת הַדְּבָר חֲשָׁבוּ הַמְצַרִּים
מַעְצָמָם, בְּלִי שְׁמֶשֶׁה יִזְהִירָם עַל כֶּךָ,
שִׁיּוּכְלוּ לְהַמְלִיט מִן הַמְּבֹה, אִם הָיוּ מְכַנְיָסִים
הַמְקַנְה לְפִתִּים, לְפִי שְׁהָיוּ יוֹדְעִים, שְׁלֹא הָיָה

הַבְּהַמּוֹת אֶל הַבְּתִים, מֵאַחַר שְׂרָאָה שְׁכָבְר
עָשׂוּ הַמְצַרִּים כֵּן מַעְצָמָם בְּלִי אִזְהִירָה
מְפּוֹרֶשֶׁת, בְּמַכְת הַדְּבָר^{טו}.

רק במכת ברד חששו המצריים
שלא יינצלו הבהמות בהכנסתם לבית

וַיִּוְבֵן - וִיתּוֹרְצוּ הַקּוֹשִׁיּוֹת, בְּהַקְדָּם מַה
שְׁפָתְבּ הַזֹּהֵר (ח"ב לא, ב)^{טו}, דְּבָר וּבְרַד אֵינּוֹן
אַתְּוֹן מְמֹשׁ - הַתִּיבּוֹת 'דְּבַר' ו'בְּרַד'
מְוֹרַכְכוֹת מֵאוֹתָן אוֹתִיוֹת מְמֹשׁ, וְדָבָר'
אַהֲדַר 'בְּרַד' - 'דְּבַר' חֲזוֹר לְהִיוֹת 'בְּרַד', מַה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

וְאִשֶׁר לֹא שֵׁת לְבוּ חֲטָא וִיעֻזּוֹב, בְּאוֹפֵן שַׁעַם חֲטָאוּ
הַפְּסִיד, לְכַךְ אֵינִי מְזַהֵר עִתָּה כְּדִי שְׁלֹא יִמּוֹת הָאָדָם
אֲשֶׁר בְּשִׁדְהָ. יד. לְשׁוֹן הַזֹּהֵר, בְּתַר דְּלֹא אַהֲדַרוּ
מְצַרָאֵי [אַחֲרֵי שְׁלֹא חֲזָרוּ הַמְצַרִּים בְּתִשׁוּבָה, וְלֹא
שָׁלְחוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים], אֵינּוֹן אַתְּוֹן מְמֹשׁ
אַהֲדַרוּ וְקָטְלוּ כָּל אֵינּוֹן דֹּאשְׁתָּארוּ [אֵלוּ הָאוֹתִיוֹת
מְמֹשׁ [שֶׁל תִּיבַת 'בְּרַד'] חֲזָרוּ וְהִרְגוּ אֶת כָּל הַבְּהַמּוֹת
שֶׁנִּשְׁאָרוּ, ו'דְּבַר' אַהֲדַר 'בְּרַד' [אוֹתִיוֹת 'דְּבַר' חֲזָרוּ
לְהִיוֹת אוֹתִיוֹת 'בְּרַד'], מַה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי [מַהוּ
הַחִילוּק בֵּין מַכְת דְּבַר לַמַּכְת בְּרַד], אֵלָא דָא
בְּנִיחוּתָא, וְדָא בְּתַקִּיפּוּ דְרִגּוֹא [מַכְת דְּבַר הִיתָה
בְּנַחַת וּבְלֹא רַעַשׁ, וְאֵילוּ מַכְת בְּרַד הִיתָה בְּתוֹקֶף שֶׁל
רוּגוּט]. טו. לְכַאוּרָה נִרְאָה שְׁכוּנוֹת הַזֹּהֵר הֵיא,
שְׁמַכְת דְּבַר הַגִּיעָה בְּשִׁקְט בְּלִי קוֹלוֹת, וְאֵילוּ מַכְת
בְּרַד הַגִּיעָה עִם הַרְבֵּה קוֹלוֹת, וְכִמּוּ שְׁנֹאמְר (שֶׁם ט,
כח) 'זֹרֵב מְהִיוֹת קוֹלוֹת אֲלֵקִים וּבְרַד', שְׁזֵה מְרָאָה
עַל תּוֹקֶף מַדַּת הַדִּין שְׁשִׁלְטָה אֶז עַל הַמְצַרִּים. אוֹלַם
רָאָה לְהֵלֵן בְּסִמּוּךְ, מַה שְׁמַבְאָר רַבְּנוּ עֲנִין הַרוּגוּ
שְׁהִיָּה בְּמַכְת בְּרַד.

הַרְמַב"ן שְׁכַתָּב (שֶׁם ט, ג) ז"ל, 'בְּמַקְנָךְ אֲשֶׁר בְּשִׁדְהָ'
הַתְּרָה אוֹתָם בְּהוּוּהָ, כִּי רֹב הַמְקַנְה בְּשִׁדְהָ. אֲבָל הִיָּה
הַדְּבַר גַּם בְּמַקְנָה אֲשֶׁר בְּבֵית, כְּמוּ שְׁאֵמְר (שֶׁם ט, ו)
זִימַת כָּל מַקְנָה מְצַרִּים'. יג. פִּירוּשׁ דְּבַרֵי רַבִּינוּ,
שְׁמַדְבְּרֵי רִש"י מְשַׁמֵּעַ, שְׁבַמַּכְת דְּבַר הַבִּינוּ הַמְצַרִּים
מַעְצָמָם, שְׁלֹא נִגְזַרָה הַגְּזִירָה עַל הַבְּהַמּוֹת שְׁנִמְצָאוּת
בְּבֵית, וְאִם כֵּן, בּוֹדָאֵי שְׁגַם בְּמַכְת בְּרַד הַבִּינוּ כֵּן
מַעְצָמָם, וְלִמָּה הוּצַרְךְ מִשֶׁה רַבִּינוּ הַזֹּהִירָם עַל כֶּךָ
בְּפִירוּשׁ בְּמַכְת בְּרַד. אֲמַנָם עַל פִּי פִירוּשׁ רַבִּינוּ חִיִּים
פְּלִטְיָאֵל שְׁהוּבָא לְעִיל, יֵשׁ לִישֵׁב הַקּוֹשִׁיָא, שְׁדוּקָא
בְּמַכְת דְּבַר הַבִּינוּ כֵּן, לְפִי שְׁמֶשֶׁה אֵמְר לְהֵם 'בְּמַקְנָךְ
אֲשֶׁר בְּשִׁדְהָ, שְׁמֶשֶׁמַע זִלָּא בְּמַקְנָךְ שְׁבַבִּית'. אֲבָל
בְּמַכְת בְּרַד שְׁלֹא נֹאמְר בַּה 'בְּשִׁדְהָ' הִיָּה עוֹלָה עַל
הַדְּעַת לּוֹמְר, שְׁאָף עַל הַבְּהַמּוֹת שְׁבַבִּית תַּחּוּל הַמַּכָּה,
וְלֹא תוֹעִיל הַהַכְּסָנָה. לְכַךְ הוּצַרְךְ מִשֶׁה הַזֹּהִירָם,
שְׁאָף בְּמַכָּה זֹו יִכְנִיסוּ אֶת הַבְּהַמּוֹת לְבִתִּים, וְעַל יַדֵּי
כֵּן יִנְצְלוּ. וּבְסְפּוּרוֹ (שֶׁם ט, כ-כא) כָּתַב לְבֹאֵר כּוּוֹנַת
מִשֶׁה רַבִּינוּ, וְז"ל, הַטַּעַם שְׁאֵמְרָתִי שְׁלַח הַעֵז, הוּא
מְפַנֵּי שְׂרָאִיתִי בְּעִנֵּן הַדְּבַר שְׁהִירָא אֶת דְּבַר ה' הַנִּסִּים.

כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְּפָרְשִׁים, שֶׁהָיָה רוֹצֵה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיָהוּ לָהֶם בְּהַמּוֹת
לְרֹדֵף אַחֲרֵיהֶם בַּיָּמִים.

**אִי נִמְיָ, הָאִי דְאָמַר לוֹ מֹשֶׁה 'שְׁלַח
הָעוֹ, לֹא הָיָה לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, אֲלֵא
אֲדַרְבָּא, לְרַעְתָּם כְּדִי שְׁיָהוּ לָהֶם בְּהַמּוֹת**

וּמִשׁוֹם הָכִי הַכְּנִיסוּם. אֲבָל בְּבָרַךְ שֶׁהָיָה
בְּרַגְזוֹ וְדִין, שָׁמָּא לֹא יִכְנִיסוּם, בְּחִשְׁבָּם
שְׂאִין תִּקְנָה לְהַמְלִיט מַחְרוֹן אִפּוֹ שֶׁל
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וּמִשׁוֹם הָכִי, הִזְהִירָם 'שְׁלַח הָעוֹ וְכוּ',
שָׂאֵם יִכְנִיסוּם יִהְיוּ נִמְלָטִים,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

הַצֵּלַת הַבְּהֵמוֹת מִמַּכַּת בְּרַד הִיא הַכְּנָה
לְטַבִּיעַת הַמְּצַרִּים בַּיָּמִים סוּף

וְהַטַּעַם שֶׁרָצָה הַקַּב"ה שֶׁהַבְּהֵמוֹת שֶׁל
הַמְּצַרִּים יִנְצְלוּ אִף מִמַּכַּת הַבְּרַד, אִף
שֶׁהַמַּכָּה הִיְתָה בְּדִין וּבְרוּגוֹז, הוּא כְּמוֹ
שֶׁכָּתְבוּ הַמְּפָרְשִׁים, 'שֶׁהָיָה רוֹצֵה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, שְׁיָהוּ לָהֶם לְמַצְרִים בְּהַמּוֹת לְרֹדֵף
אַחֲרֵיהֶם בַּיָּמִים - אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשְׁעַמְדוֹ
עַל הַיָּם, וְאַחַר כֵּךְ יִטְבְּעוּ בַיָּם הֵם וּבְהַמַּתֵּם.
אִי נִמְיָ הָאִי דְאָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְפַרְעֹה
'שְׁלַח הָעוֹ, לֹא הָיָה לְרַחֵם עֲלֵיהֶם - עַל
הַמְּצַרִּים, שֶׁיִּמְלְטוּ מִקְּנִיָּהֶם מִן הַבְּרַד
לְטוֹבוֹתָם, אֲלֵא אֲדַרְבָּא, לְרַעְתָּם כְּדִי שְׁיָהוּ
לָהֶם בְּהַמּוֹת לְרֹדֵף אוֹתָם בַּיָּמִים, וְיִטְבְּעוּ הֵם

כָּל כֶּף דִּין וְרַגְזוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עֲלֵיהֶם
בְּמַכָּה זוֹ, וּמִשׁוֹם הָכִי הַכְּנִיסוּם לְבַתִּים
כְּדִי שִׁימְלְטוּ מִהַדְּבַר^{טו}. אֲבָל בְּבָרַךְ שֶׁהָיָה
בְּרַגְזוֹ וְדִין עַל הַמְּצַרִּים, הִיְתָה מִשָּׁה
רַבִּינוּ סָבוּר שָׁמָּא לֹא יִכְנִיסוּם הַמְּצַרִּים
לְבַתִּים, בְּחִשְׁבָּם שְׂאִין תִּקְנָה לְהַמְלִיט
מַחְרוֹן אִפּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
וּמִשׁוֹם הָכִי הִזְהִירָם מִשָּׁה בְּפִירוּשׁ 'שְׁלַח
הָעוֹ וְכוּ', כְּדִי שִׁדְעוּ הַמְּצַרִּים שָׂגַם
בְּמַכַּת בְּרַד, אִם יִכְנִיסוּם לְבַהַמַּתֵּם
לְבַתִּים, יִהְיוּ נִמְלָטִים, וּמִמִּילָא יִכְנִיסוּם
הַבֵּיתָה, כְּפִי שֶׁעָשׂוּ בְּמַכַּת דְּבַר מַדְעַת
עַצְמָם.

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

לְתוֹךְ הַיָּם. וּבְפִירוּשׁוֹ לְתַהֲלִים (עַח, מַח) כָּתַב כֵּן בֵּיתֵר
בִּיאֹר, וְזוּלָּה, וְעוֹד זֹאת עָשָׂה הָאֲלָקִים עַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה
וְהוּא, כִּי הֵנָּה יוֹסֵגֵר לְבַרְד בְּעִירָם^{כו}, וְהוּא כִּי צִיּוּה
לְהַעֲזוֹ וּלְהַסְגִּיר בְּעִירָם וּמִקְנֵיהֶם הַבֵּיתָה מִפְּנֵי הַבְּרַד,
וְלִמָּה עָשָׂה כֵּן, וְאֲדַרְבָּא הִיְתָה לוֹ יִתְבַרֵךְ לְהַסְתִּיר דְּבַר
לְמַעַן כְּלוֹתָם מִהַר וְכוּ', אֲךָ אִין זֶה כִּי אִם שִׁיפְלֵס
נְתִיב לְאַפּוֹ (שָׁם עַח, ו), וְהוּא כְּמֵאֲמַרֵם ז"ל 'מִרְכַּבּוֹת
פְּרַעַה וְחִילוֹ יִרָה בַיָּם' (שְׁמוֹת טו, ד), וְהוּא כֹל
הַמִּרְכַּבּוֹת הַכֹּהֵן הַבְּרַד, אֲלֵא מִן 'הִירָא אַת דְּבַר ה'
הַנִּיֵּס וְכוּ', כִּי טוֹב שְׁבָחָם הַרוּג וְכוּ', נִמְצָא כִּי נִמְצְיָנוּ
לְמַדִּין לְמַפְרַע, כִּי עַל כֵּן צוּה ה' מֵאֵז לְהַעֲזוֹ אַת
הַמְּקַנָּה אֶל הַבְּתִים, לְמַעַן תַּחּוּל בְּהֵם מַכַּת הַיָּם וְכוּ',
עִי"ש. יח. רַבְנָה מוֹסִיף לְפָרֵשׁ בְּאוֹפֵן נוֹסֵף,
שֶׁעִיקַר הַטַּעַם שֶׁהוֹדִיעַם עַל כֵּךְ הִיְתָה מַעֲנִין הַרוּגוֹ

טו. רֵאָה יִשְׁעִיהוּ (כו, כ) 'לֶף עֲמִי בֵּא בְּחֶדְרֶיךָ וְסָגַר
דְּלָתְךָ בְּעֶדְךָ חֲבִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבוֹר וְעָבַר זָעַם',
וּבְמִנְיַת הַמַּאֲוֵר (פְּרָק כ - דָּרַךְ אֶרֶץ עַמּוּד 424) כָּתַב
עַל פִּי פְּסוּק זֶה, שֶׁכְּשֶׁמַּדַּת הַדִּין מִתְעוֹרֶרֶת, וְהַדְּבַר בֵּא
לְעוֹלָם, אִין רֵשָׁאֵי אָדָם לְהִלָּךְ בְּשׂוֹק יְחִידִי, וְלֹא אִפִּילוּ
עִם בְּנֵי אָדָם, אֲלֵא יוֹסֵגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתָה, וְלֹא יֵצֵא לְשׂוֹק
עַד אֲשֶׁר תַּעֲצֹר הַמְּגַפָּה. וְרֵאָה שָׁם שְׁבִיאָר בּוֹזָה הַטַּעַם
שֶׁנֶּחַ נְצַטּוּוֹה לְהַסְגִּיר בְּתוֹךְ הַתִּיבָה, וּבְמַכַּת כְּבוֹרוֹת
נְצַטּוּוֹה יִשְׂרָאֵל שִׁיִּסְגְּרוּ בְּתוֹךְ בְּתִיָּהֶם עַד אֲשֶׁר יַעֲבוֹר
הַמַּשְׁחִית. וְכֵן כָּתַב בְּכַתֵּם פּוֹ (עַל הַזוּהַר ח"א קז, א).
יז. רֵאָה אֲלֵשִׁיךְ (שָׁם) וְזוּלָּה, וְהִנֵּה, הוּא יִתְבַרֵךְ הִיְתָה
מְזוּמָן לְהַפִּיל מִרְכַּבּוֹת מְצַרִּים בְּתוֹךְ הַיָּם, וְאִם עַתָּה
הִיוּ כּוֹלֵם מַתִּים, לֹא הִיְתָה בֵּא הַנְּקַמָּה אֶל הַפּוֹעֵל.
וְהִינֵינוּ, שֶׁהַשָּׂאִירִים כְּדִי שִׁרְדּוּ אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם וְיִטְבְּעוּ

לְרַדְף אוֹתָם בַּיָּם, שָׁאֵם לֹא הָיוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת, אֲפָשָׁר שְׁלֹא הָיוּ רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם. וְזֶהוּ הַתְּקֵף וְהִרְגֵנוּ שֶׁהָיָה בְּמִפְתַּת בְּרַד. אֲבָל בְּמִפְתַּת הַדְּבַר שֶׁהָיָה בְּנִיחוּתָא, לֹא אָמַר לָהֶם 'שְׁלַח הָעֵז אֵת מִקְנֶךָ'.

וְעוֹד בְּרַדְף אַחֵר, דְּאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ יְלָקוּט (שְׁמַעוֹנִי וְאֵרָא רְמוֹ קַפְב), דְּבַר מִפְּנֵי מָה בָּא עֲלֵיהֶם. לְפִי שְׁשֻׁמוֹ אֵת יִשְׂרָאֵל רוּעֵי בְּהֵמוֹת שְׁלָהֶם, לְפִיכֵךְ הֵבִיא עֲלֵיהֶם דְּבַר וְהִרְגַּ כָּל מַה שֶׁרָעוּ יִשְׂרָאֵל. בְּרַד מִפְּנֵי מָה הֵבִיא עֲלֵיהֶם, לְפִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

עֵיקַר הַמִּכּוּזֵן בְּמִכְתַּת הַבְּרַד הִיא לְקַלְקַל הַזְרָעִים וְלֹא הַבְּהֵמוֹת

וְעוֹד יֵשׁ לְתַרְץ בְּרַדְף אַחֵר, בְּהַקְדָּם מַה דְּאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ יְלָקוּט (שְׁמַעוֹנִי וְאֵרָא רְמוֹ קַפְב)³, דְּבַר מִפְּנֵי מָה בָּא עֲלֵיהֶם - עַל הַמְּצַרִּים, לְפִי שְׁשֻׁמוֹ הַמְּצַרִּים אֵת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יֵהִיוּ רוּעֵי בְּהֵמוֹת שְׁלָהֶם - שֶׁל הַמְּצַרִּים, לְפִיכֵךְ הֵבִיא הַקַּב"ה עֲלֵיהֶם מִכְתַּת דְּבַר וְהִרְגַּ כָּל מַה שֶׁרָעוּ יִשְׂרָאֵל - כֹּל הַבְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוּעִים אוֹתָן. בְּרַד מִפְּנֵי מָה הֵבִיא הַקַּב"ה עֲלֵיהֶם - עַל

וּבְהֵמַתָּם בַּיָּם, כַּעֲנוֹשׁ עַל מַה שֶׁעִנּוּ אֵת יִשְׂרָאֵל בְּמַצְרִים. שָׁאֵם לֹא הָיוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת, אֲפָשָׁר שְׁלֹא הָיוּ רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ טוֹבְעִים בַּיָּם. וְזֶהוּ הַתְּקֵף וְהִרְגֵנוּ שֶׁל מִדַּת הַדִּין שֶׁעַל הַמְּצַרִּים, שֶׁהָיָה בְּמִפְתַּת בְּרַד. אֲבָל בְּמִפְתַּת הַדְּבַר שֶׁהָיָה בְּנִיחוּתָא - בְּנַחַת, וְלֹא הִיא הַקַּב"ה מְכוּוֹן לְהַכִּיֵּן לָהֶם שִׁירְדָפוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל בַּיָּם וַיִּטְבְּעוּ, וְלִכֵּן אַז לֹא אָמַר לָהֶם 'שְׁלַח הָעֵז אֵת מִקְנֶךָ'^ט.

צִיּוֹנִים וּמְקוּרוֹת

בְּשִׁבְלֵי שִׁיכּוּל לְרַדְף אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּטְבְּעוּ בַּיָּם. יט. כּוֹנֵת רַבִּינוּ נְרָאָה, שֶׁאִף שֶׁגַּם בְּמִכְתַּת דְּבַר לֹא מֵתוּ הַבְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ בְּבַתִּים, וְכַמְּבוּאָר בְּדַבְרֵי רַש"י שֶׁהֵבִיא רַבִּינוּ, שֶׁהֵבִינוּ הַמְּצַרִּים מִעֲצָמָם שֶׁבְּבֵית לֹא יְמוּתוּ הַבְּהֵמוֹת, מְכַל מְקוֹם, שֶׁם לֹא חָשַׁשׁ הַקַּב"ה לְהַזְהִירָם בְּפִירוּשׁ עַל כֵּךְ, מִשּׁוֹם שֶׁמִּכְתַּת דְּבַר הִיתָה בְּנַחַת, וְאִז לֹא הַקַּפִּיד הַקַּב"ה שִׁישְׂאָרוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת וַיּוֹכְלוּ לְרַדְף אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם כְּדֵי שִׁיעֲנוּ. אֲבָל בְּמִכְתַּת בְּרַד שִׁירְדָה בּוֹעֵף שֶׁל מִדַּת הַדִּין, בְּעַת הַרוּגוֹ הַקַּפִּיד הַקַּב"ה שִׁישְׂאָרוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת כְּדֵי שִׁירְדָפוּ אַחֲרֵיהֶם וַיִּטְבְּעוּ בַּיָּם, וְלִכֵּךְ דָּאָג שִׁישְׂאָרוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת לְרַעַתָּם, וְצִיּוֹם לְהַכְנִיס הַבְּהֵמוֹת לְבַתִּים. כ. לְשׁוֹן הִילְקוּט, דְּבַר מִפְּנֵי מַה בָּא עֲלֵיהֶן, שֶׁשָּׂמוּ אֵת יִשְׂרָאֵל רוּעֵי סוֹסִים וְגַמְלִים חֲמוּרִים בְּקַר וְצֹאן, לְפִיכֵךְ הֵבִיא עֲלֵיהֶם דְּבַר, וְהִרְגַּ כָּל מַה שֶׁרָעוּ יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁלֹּא מִצְאוּ יִשְׂרָאֵל בַּהֵמָה שִׁירְדָּו וְכו'. בְּרַד מִפְּנֵי מַה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂמוּ אֵת יִשְׂרָאֵל נוֹטְעֵי גְנוֹת וּפְרָדְסִים, לְפִיכֵךְ הֵבִיא עֲלֵיהֶם בְּרַד, וְשִׁבְר כֹּל מַה שֶׁנִּטְעוּ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא

בְּשִׁבְכָה זֶה, וְלֹא נִתְכוּוֵן בְּהוֹדַעְתּוֹ לְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְנִהְיִינוּ, שֶׁאִף הִיא בְּרַצוֹן הַקַּב"ה שִׁיוֹסִיפוּ לְצוּרֵךְ זֶה גַּם אֵת הַבְּהֵמוֹת שֶׁבְּחוּץ, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם מְרוּגוֹן. וְזֶה שֶׁאֵין כֵּן לְפִירוּשׁוֹ הַרְאִשׁוֹן, רִיחַם עֲלֵיהֶם מִשֶּׁה וְלִכֵּךְ הוֹדִיעַם שִׁיכְנִיסוּ אֵת הַבְּהֵמוֹתֵיהֶם, וַיּוֹעִיל לָהֶם זֶה לְהִינְצֵל אִף מְרוּגוֹ הַגְּדוֹל, כִּפִּי שֶׁנִּינְצְלוּ הַבְּהֵמוֹת בְּמִכְתַּת דְּבַר מִפְּנֵי שֶׁהִכְנִיסוּם מִדַּעַת עֲצָמָם. אוֹלָם אִף לְפִי הַפִּירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן הוֹסִיף רַבִּנוּ לְבַאֵר הַטַּעַם שֶׁעָשָׂה הַקַּב"ה כֵּן שִׁינְצְלוּ הַבְּהֵמוֹת, בְּשִׁבְלֵי שִׁיחִיָּה לָהֶם בְּמַה לְרַדְף וְכו', וַאֲיֵן זֶה עֵיקַר הַטַּעַם לְהַהוֹדַעַת שִׁיכְנִיסוּ הַבְּהֵמוֹת, אֲלֵא שֶׁכַּתְבַּת רַבִּנוּ הַטַּעַם שֶׁלִּכֵּךְ הִצִּיל הַקַּב"ה אֵת הַבְּהֵמוֹת שֶׁבְּבֵית [אֲבָל לֹא שֶׁהִיא בְּרַצוֹן הַקַּב"ה שִׁיוֹסִיפוּ לְצוּרֵךְ זֶה גַּם אֵת הַבְּהֵמוֹת שֶׁבְּחוּץ, אֲלֵא טַעַם הַהוֹדַעַת הִיא מִעֲנִין טוֹבָתָם]. וְאִמְנָם יִתְכֵן שִׁישׁ לְהַגִּיהַ בְּלִשׁוֹן רַבִּינוּ 'אִם כֵּן, [שֶׁבְּדַפְרוֹ] נִכְתַּב בְּרַ"ת 'א"נ', וַיִּתְכֵן שֶׁנִּתְכוּוֵן רַבִּנוּ לְכַתּוֹב 'א"כ', וְהַכֵּל פִּירוּשׁ אֶחָד, שֶׁנִּתְכוּוֵן הַקַּב"ה שִׁיכְנִיסוּ הַבְּהֵמוֹת שֶׁלֹּא בְּשִׁבְלֵי לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, אֲלֵא

לא יתכן לומר לו 'שִׁלַח הָעוֹ'.
ועוד, שאם הָיָה אומר לו זה בְּמִפְתַּח
 הַדָּבָר, וְהָיוּ פָּרְעָה וְעַבְדָּיו
 שומעים להכניס המקנה לבית, אם כן,
 המפה לא היתה עושה כלום. אבל
 בברד, אף אם היו שומעים לו, עם
 כל זה, המפה היתה משפּרת
 הנטיעות.

זרע שמשון המבואר

ישראל לרעות את בהמתם, לא יתכן לומר
 לו 'שִׁלַח הָעוֹ' כדי שהבהמות ניצלו
 מהמכה, שאם כן, נמצא שלא נתקיים
 העונש^{כא}.

אם הבהמות היו ניצולים מהדבר
 לא היתה תועלת במכה זו

ועוד יש לתרץ, שאם הָיָה אומר לו זה
 - שיכניסו את הבהמות לבתים, בְּמִפְתַּח
 הַדָּבָר, וְהָיוּ פָּרְעָה וְעַבְדָּיו שומעים להכניס
 המקנה לבית, והיו ניצולים מהמכה, אם
 כן, המפה לא היתה עושה - מזיקה
 למצריים כלום, שהרי מכת הדבר היתה
 רק על הבהמות בלבד. אבל בברד, אף אם
 היו שומעים לו, והיו מכניסים את
 הבהמות לבתים והיו ניצולים מהברד, עם
 כל זה, המפה היתה משפּרת את
 הנטיעות^{כב}.

ששמו את ישראל נומעי גנות ופרדסים,
 לפיכך הביא עליהם ברד ושבר כל מה
 שנמטעו ישראל.

ואם כן, דוקא בְּמִפְתַּח הַבָּרַד שִׁלַּא
 היתה אלא בשביל הנטיעות,
 אומר לו 'שִׁלַח הָעוֹ' וכו', כְּדִי שִׁפִּירוּ
 היטב טעם המפה. אבל בְּמִפְתַּח הַדָּבָר,
 שאֲדַרְבָּא היתה הפונה להמית הבהמות,

המצריים, לפי ששמו המצריים את ישראל
 שהם יהיו נומעי גנות ופרדסים עבור
 המצריים, לפיכך הביא הקב"ה עליהם
 ברד, ושבר כל מה - הגנות והפרדסים
 שנמטעו ישראל.

ואם כן, דוקא בְּמִפְתַּח הַבָּרַד שִׁלַּא היתה
 אלא בשביל הנטיעות שהכריחו המצריים
 לנטוע בשבילם גנות ופרדסים, אומר לו
 לפרעה 'שִׁלַח הָעוֹ אֶת מִקְנֶךָ' וכו' וינצלו
 הבהמות, ורק הנטיעות יתקלקלו מחמת
 הברד, כְּדִי שִׁפִּירוּ המצריים היטב, שטעם
 המפה, הוא להענישם על מה שהכריחו
 המצריים את ישראל לנטוע עבורם גנות
 ופרדסים, וזה נתקיים במה שנתקלקלו
 הזרעים שלהם. אבל בְּמִפְתַּח הַדָּבָר,
 שאֲדַרְבָּא היתה הפונה להמית הבהמות,
 כעונש על מה שהמצריים הכריחו את

ציונים ומקורות

להכותם. אבל בברד היה מכה באילנות שעליהם
 היתה עיקר האדמה ובעשב הגזירה, לכך הזהירם
 להציל את הבהמות. וכן כתב גנור אריה (שם ט, י').
 סיכום. רבינו מחדש שלשה טעמים, למה במכת דבר
 לא הזהיר משה לפרעה להכניס את הבהמות לבתים
 כדי שינצלו מהמכה, כמו שהזהיר במכת ברד. א.
 מכת דבר ירדה בנחת, וידעו המצריים מעצמם

במדרש (שמו"ר יא, ד. יב, ג). כא. ומה
 שמבואר מדברי רש"י שגם בדבר הם הכניסו הביתה
 את הבהמות, היינו רק המצריים שהבינו זאת מדעת
 עצמם, עשו כך, ומכל מקום הקב"ה לא רצה
 להודיעם על כך בפירוש. כב. וכן כתב בפירוש
 הטור הארוך (שמות ט, יט), שבמכת דבר לא הזהירם,
 לפי שאילו הכניסום לבתים לא היה מוצא דבר

טז

פְּסוּק (שמות ט, כח) 'וְרַב מְהִיִּת קִלְתָּ אֱלֹהִים וּבְרָד'. קָשָׁה, לְמָה אָמַר 'קִלְתָּ אֱלֹהִים', הִיָּה לוֹ לֹאמֹר 'קוֹלוֹת וּבְרָד', כְּמוֹ שְׁאָמַר (שם פסוק לג) 'וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד'.

אָבֵל בָּא לְהוֹכִיחַ שְׁעָקֵר דְּאָגְתוֹ הִיָּתָה מִפְּנֵי שְׁהֵם 'קוֹלוֹת אֱלֹהִים'. וְזֶהוּ הַטַּעַם שְׁבִמְכָה זֶה אָמַר (שם פסוק כז) 'חֲטָאתִי הַפְּעַם ה' הִצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הִרְשָׁעִים', מֵה שְׁאִין כֵּן בְּשׁוֹם מְכָה

פסוק ורב
מהיית קלת
אלהים וברד

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

טז

במכת ברד נתכרר שאין ממש במה שפרעה עשה עצמו עבודה זרה

פרעה פחד שהקולות של מכת ברד
יכחישוו מה שעשה עצמו אליל

אָבֵל הַפְּסוּק בָּא לְהוֹכִיחַ, שְׁעָקֵר דְּאָגְתוֹ שֶׁל פְּרַעְה מִהַקְּלוֹת שֶׁל מַכַּת הַבְּרַד, לֹא הִיָּתָה מַגְבוּרַת הַקְּלוֹת עֲצַמָם, רַק עֵיקֵר דֵּאֲגַתוֹ הִיָּתָה, מִפְּנֵי שְׁהֵם 'קוֹלוֹת אֱלֹהִים', שֶׁעַל יַדֵּי הַקְּלוֹת מִתְּבַרֵּר לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא הָאֱלוֹקִים, וְאִין מִמֶּשׁ בַּעֲבוּדָה זָרָה, וְכִמוֹ שִׁיתְּבֹאֵר. וְזֶהוּ הַטַּעַם שְׁבִמְכָה זֶה אָמַר פְּרַעְה וְהַתּוֹוּדָה (שם ט, כז) ^{כב} 'חֲטָאתִי הַפְּעַם

דקדוק בלשון 'קולות אלקים'

כתוב בפסוק הנאמר במכת ברד,
שביקש פרעה ממשה ואהרן (שמות ט, כח) ^{כב}
'הִעֲתִירוּ אֵל ה' וְרַב מְהִיִּת קִלְתָּ אֱלֹהִים וּבְרָד'. קָשָׁה - יֵשׁ לְהַקְּשׁוֹת בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק, לְמָה אָמַר 'קִלְתָּ אֱלֹהִים וּבְרָד', וְהַזְכִּיר שֶׁם אֱלוֹקִים, הִיָּה לוֹ לְפִסּוֹק לֹאמֹר 'קוֹלוֹת וּבְרָד' בְּלִבְד, בְּלִי לְהַזְכִּיר שֶׁם אֱלוֹקִים, כְּמוֹ שְׁאָמַר (שם ט, לג) ^{כב} 'וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד', שֶׁלֹּא הַזְכִּיר שֶׁם 'קוֹלוֹת אֱלוֹקִים'.

צִיּוֹנִים וּמְקוּרֹת

הברד להשמיד את נטיעותיהם, אבל לא היה המכוון במכה זו שיושמדו גם הבהמות, ולכן הזהירם משה להכניסם לבית ולהצילם. ג. מכת הדבר היתה רק על הבהמות, ואם הבהמות היו ניצולים, לא היתה המכה משמשת כלום. מה שאין כן בברד, שאף אם היו הבהמות ניצולים, היתה המכה מתקיימת בנטיעות. כג. לשון הפסוק, 'הִעֲתִירוּ אֵל ה' וְרַב מְהִיִּת קִלְתָּ אֱלֹקִים וּבְרָד וְאֲשַׁלְּחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפוּן לְעַמִּד'. כד. לשון הפסוק, 'וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעְה אֶת הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו אֵל ה' וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד וּמָטָר לֹא נָתַף אֲרָצָה'. כה. לשון הפסוק, 'וַיִּשְׁלַח פְּרַעְה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפְּעַם ה' הִצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הִרְשָׁעִים'.

שינצלו על ידי ההכנסה, וגם שבמכה זו לא חש הקב"ה אז להמציא להם אפשרות לרדוף אחרי בני ישראל כדי שיטבעו ביס. אבל בברד שירד בזעף ומתוך תוקף מדת הדין, חשש הקב"ה שמא לא יאמינו שהכנסת הבהמות תצילן. ועוד, שמחמת תוקף הדין ששרה במכה זו, רצה הקב"ה שינצלו הבהמות, כדי שעל ידם ירדפו המצריים אחרי ישראל עד ים סוף ויאבדו. ב. מכת הדבר באה כעונש על שהכריחו את ישראל לרעות בהמתם, ולפיכך בדוקא היה הקב"ה חפץ שימותו הבהמות, ולא שידעו המצריים שאם יכניסו אותן לבתים ינצלו. מה שאין כן במכת ברד, שבאה כעונש על מה שהכריחו המצריים את ישראל לנטוע בשבילם גנות ופרדסים, שלכן בא

קולות אלהים, הִיָּה קֶשֶׁה לוֹ מְאֹד.
וְהַשִּׁיב לוֹ מֹשֶׁה (שם פסוק כט), 'הקלות
'יִחְדְּלוֹן וְכוּ' לְמַעַן תִּדְעַע בִּי לַה'
הָאָרֶץ' וְאֵינְךָ אֱלֹהִים, אֲבָל יִדְעֵתִי שְׂאֵף
בְּזֶה לֹא תִשׁוּב מִנְּאוֹתֶךָ, וְעוֹד תַּעֲשֶׂה

אֲחֶרֶת, שֶׁהִנֵּה פָּרַעַה הָיָה עוֹשֶׂה עֲצָמוֹ
אֱלֹהִים (שמו"ר ח, א), מִפְּנֵי שְׁנִילוֹס הָיָה
עוֹלָה לְקִרְאָתוֹ אַחֵר בְּרַבַּת יַעֲקֹב (תנחומא
פרשת נשא סימן כו), וְכִשְׁשָׁמַע קוֹלוֹת וּבְרַד,
שָׁהָיו מוֹכִיחִים שֵׁישׁ אֱלֹהִים בְּשָׂמִים וְהִים

זרע שמינון המבואר

לקראתו, עשה את עצמו אליל^ט. וכששמע
פרעה קולות וברד, שהיו מוכיחים שיש אלוה
בשמים, והם 'קולות אלהים', והוכח מכך,
 שאין שום ממשות במה שעשה עצמו
אלוה, הִיָּה קֶשֶׁה לוֹ מְאֹד^ט.

וְהַשִּׁיב לוֹ מֹשֶׁה (שם ט, כט)^ט, 'הקלות
'יִחְדְּלוֹן וְכוּ' לְמַעַן תִּדְעַע בִּי לַה' הָאָרֶץ',
 כלומר, רק הקב"ה לבדו הוא שליט
 בארץ, ואתה אינך אלוה^ט. אֲבָל יִדְעֵתִי
שְׂאֵף בְּזֶה שִׁשְׁמַעַת אֶת 'קולות אלקים', לֹא
תִשׁוּב מִנְּאוֹתֶךָ, וְעוֹד - כשיחדלו הקולות,

ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים', מה שאין פן
בשום מכה אחרת, שֶׁהִנֵּה פָּרַעַה הָיָה עוֹשֶׂה
עֲצָמוֹ אֱלֹהִים - עבודה זרה^ט, מִפְּנֵי שֶׁהִנֵּה
נִילוֹס הָיָה עוֹלָה לְקִרְאָתוֹ שֶׁל פִּרְעָה, שֶׁכֵּאֲשֶׁר
בא פרעה סמוך לנילוס, היה הנילוס עולה
ומשקה את כל ארץ מצרים, אַחֵר בְּרַבַּת
יַעֲקֹב שֶׁבֵרַךְ אוֹתוֹ בִּכְךָ, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בראשית
מו, י) 'וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פִּרְעָה וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו
פִּרְעָה', וּכְמִבּוֹאֵר בַּמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (פרשת
נשא סימן כו)^ט, וְהוּבָא בְּפִירוּשׁ רִש"י (בראשית
מו, י)^ט. ולפי שראה פרעה, שהנילוס עולה

ציונים ומקורות

ביאר ונהפכו לדם'. ובדומה לזה בשאר המכות. נראה
לבאר כוונת רבינו, על פי מה שאמרו בברכות (נט,
א) אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, לא
נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב, שנאמר
(קהלת ג, יד) 'והאלקים עשה שייראו מלפניו'. ופירש
במהרש"א (ח"א ד"ה לפשט), שהרעם הוא דבר
המחריד ביותר, ואין ידוע בו תועלת לעולם, משום
הכי קאמר, דלא נבראו אלא לפשט כו', דהיינו
להחריד הלבבות של המינים, שישבו, ע"כ. ומבואר,
 שיש בברקים ורעמים סגולה מיוחדת לבטל את
המינות. ועל כן פחד פרעה מהקולות אלקים' של
מכת ברד, יותר מכל שאר המכות. וכן מבורר הדבר
מה שרק במכה זו הודה פרעה ואמר 'חטאתי הפעם
ה' הצדיק וגו', כי אכן במכה זו היה בירור אלוקות
יותר משאר המכות. לא לשון הפסוק, 'וַיֵּאמֶר
אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת הָעֵיר אֶפְרַיִם שְׂאֵף לַה'
הקלות יִחְדְּלוֹן וְהַבְּרַד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדְעַע בִּי לַה'
הָאָרֶץ'. לִב. האברנבאל כתב וז"ל, על זה היה
אומר משה, כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה'

כו. וכמבואר במדרש (שמו"ר ח, א), אמר ליה הקדוש
ברוך הוא למשה, פרעה הרשע עשה עצמו אלוה,
 שנאמר (יחזקאל כט, ג) 'לי יאורי ואני עשיתני'.
כו. לשון המדרש, יעקב כשהלך אצל פרעה, לא יצא
מאצלו עד שברכו, ומה ברכו, אמר לו יעלה נילוס
לרגלו, מנין, שנאמר (בראשית מו, ז) 'ויברך יעקב את
פרעה'. כח. לשון רש"י, לפי שאין ארץ מצרים
שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה, ומברכתו
של יעקב ואילך היה פרעה בא [עומד] על נילוס,
 והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ.
כט. בדברי חז"ל אין מפורש, שמה שפרעה עשה
עצמו אלוה היה מחמת שהנילוס עלה לקראתו.
ובספר בכור שור (עירובין נג, א ד"ה אחד) הביא בשם
מדרשות, שהוכחתו של פרעה שהוא אלוה, היתה
ממה שהנילוס יוצא לקראתו, כמו שכתוב 'אשר אמר
לי יאורי ואני עשיתני'. ל. אף שגם בשאר
המכות הוכח שהקב"ה שליט בכל העולם, וכמו
שכתוב (שמות ז, יז) 'כה אמר ה' בזאת תדע כי אני
ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר

עֲצָמְךָ אֱלוֹהִים, 'וְאֵתָהּ וְעִבְדֶיךָ יַדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים' (שם פסוק ל).
 וְכֵן הָיְתָה, שְׁכַאֲשֶׁר רָאָה פְּרַעֲהַ 'כִּי חָדַל וְכוּ'
 וַיִּסָּף לְחַטָּא' (שם פסוק לד), חָזַר לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ
 אֱלוֹהִים, וְאַחֲרַי כֶּךָ וַיִּכְבַּד לְבוֹ עַל יִשְׂרָאֵל.

וְאַפְשָׁר נָמִי, שְׁכַאֲשֶׁר אָמַר לוֹ (שם פסוק יד) 'כִּי בַפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת כָּל מַגְפָּתִי אֶל לְבָבְךָ, הַפְּנֹנָה הִיְתָה כִּי זֹאת הָיְתָה בְּלָבוֹ מִכָּה עֲצוּמָה, שְׁוֹדַע לְכָל שְׂאִינוֹ אֱלוֹהִי.

טעם לפיו
 במפת הכנים
 והחשך לא
 מצינו בהם
 התראה

י"ז

יֵשׁ לְתַת טַעַם, לְמָה בְּמַפֶּת הַכְּנִים וְהַשְּׁחִין וְהַחֲשֶׁךְ לֹא מְצִינוֹ בְּהֵן הַתְּרָאָה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

תַּחזוֹר וְתַעֲשֶׂה אֶת עֲצָמְךָ אֱלוֹהִים, 'וְאֵתָהּ וְעִבְדֶיךָ יַדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים' (שם ט, ל). וְכֵן הָיְתָה, שְׁכַאֲשֶׁר רָאָה פְּרַעֲהַ 'כִּי חָדַל וְכוּ' הַמָּטָר וְהַבְּרָד וְהַקְּלָת, וַיִּסָּף לְחַטָּא' (שם ט, לד)²⁷, הֵינּוּ שְׁשׁוֹב חַטָּא כְּבַתְחִילָה, וְחָזַר לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ אֱלוֹהִים, וְאַחֲרַי כֶּךָ 'וַיִּכְבַּד לְבוֹ' עַל יִשְׂרָאֵל, וְכַמוֹ שְׁכַתוֹב (שם ט, לה) 'וַיִּחְזַק לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שֹׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה'.

לוֹ מֹשֶׁה לַפְּרַעֲהַ, בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, כְּשֶׁהִתְרַה לוֹ עַל מַכַּת בְּרַד (שם ט, יד)²⁸ 'כִּי בַפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת כָּל מַגְפָּתִי אֶל לְבָבְךָ, וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְדַקְדֵק, מְדוּעַ דּוּוֹקָא בְּמַכָּה זֹאת אִמַּר לוֹ 'אֵל לִיבְךָ'²⁹, אֵלֵּא הַפְּנֹנָה הִיְתָה כִּי זֹאת הָיְתָה בְּלָבוֹ שֶׁל פְּרַעֲהַ מִכָּה עֲצוּמָה, שְׁמָה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב בְּלִיבּוֹ לֹמַר שֶׁהוּא אֱלוֹהִים, יִתְבַּרֵּר לְעֵין כָּל שְׂאִין הָאִמַּת כֶּךָ, וַיִּוֹדַע לְכָל שְׂאִינוֹ אֱלוֹהִים, וְנִמְצָא שֶׁפְּרַעֲהַ עֲצָמוֹ יִתְבוּהַ וְיוֹכַה לִיבּוֹ, הַיִּפְךָ מַחֲשַׁבְתּוֹ³⁰.

ביאור לשון הכתוב 'אל ליבך'

שהמכה תבוא אל ליבו ומחשבתו שהוא אליל ואפשר נמי לפרש עוד, שְׁכַאֲשֶׁר אָמַר

י"ז

הטעם שבמכות כנים שחין וחושך לא קדמה להן התראה

יֵשׁ לְתַת טַעַם, לְמָה בְּמַפֶּת הַכְּנִים וְהַשְּׁחִין וְהַחֲשֶׁךְ, לֹא מְצִינוֹ בְּהֵן הַתְּרָאָה

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

הַפְּסוּק, 'כִּי בַפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת כָּל מַגְפָּתִי אֶל לְבָבְךָ וְעִבְדֶיךָ וְעִבְדֶיךָ בְּעִבּוֹר תְּדַע כִּי אֲנִי מְנַיֵּי בְּכָל הָאָרֶץ'. לה. ראה כלי יקר (שם), שְׁדַקְדֵק כֵּן. וְהַמְּפָרְשִׁים כָּתְבוּ לַפְּרֶשׁ לְשׁוֹן הַכְּתוּב, בְּכַמָּה דְרָכִים, רָאָה אַבְרָמָאֵל, סְפוּרוֹ, ר' יוֹסֵף בְּכוֹר שׁוּר (שם). לו. כֵּן הוּא בְּדִפְּוִי, וְנִרְאָה שְׁצ"ל 'אלוהי'. לו. אִפְשָׁר לְבַאֵר עוֹמֵק דְּבָרֵי רַבִּינוּ, שְׁמָה שְׁכַתוֹב בְּמַכַּת בְּרַד 'אֵת כָּל מַגְפָּתִי אֶל לְבָבְךָ', מְרַמֵּז לַפְּשִׁיטוֹת

וְהַקּוֹלוֹת וְהַבְּרַד אֲשֶׁר יִרָא אֶתָּהּ, יַחֲדָלוֹן וְלֹא יִהְיוּ עוֹד, לְמַעַן תְּדַע כִּי אֵתָּה פְּרַעֲהַ אֵינְךָ מֶלֶךְ מִצְרַיִם, כִּי לֹא הָאָרֶץ הוּא יוֹרֵד עֲלֶיהָ בְּרַד וְאֵשׁ כַּחֲפָצוֹ בְּתַנּוּעוֹת הַפְּכִיּוֹת לְטַבַּעַם. וּמְבוּאָר מְדַבְּרִי, שְׁמָה שְׁאִמַּר 'לְמַעַן תְּדַע', מוֹסֵב עַל הַקּוֹלוֹת קוֹדֵם שֶׁפְּסוּקוֹ, שֶׁהֵם מוֹכִיחִים עַל אֱלֹהֵתָּה יִתְבַּרְךָ. לָג. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיִּזְרַח פְּרַעֲהַ כִּי חָדַל הַמָּטָר וְהַבְּרָד וְהַקְּלָת וַיִּסָּף לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעִבְדֵי'. לָד. לְשׁוֹן

אֶל פְּרַעַה קָדַם הַמֶּכָּה, כְּמוֹ בְּכָל שְׁאָר
הַמְּכֹת.

דְּאִיתָא בְּיַלְקוּט הָרְאוּבְנִי (פרשת וארא ד"ה
ג' מכות) בְּשֵׁם סֵפֶר הַפְּלִיאָה,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

מִכָּה מְשֻׁלֶּשֶׁת אֵלֶּה, כְּשִׁשְׁמִשָּׁה אַחַת מֵהֶן,
שְׁמִשׁוֹ שְׁתֵּים הָאַחֲרוֹת עִמָּה, כֹּל אַחַת הִיתָה
מְשֻׁמֶת עִם חֲבִירָתָהּ, שֶׁכְּשִׁימְשָׁה מִכַּת
כְּנִים, הִיוּ עִמָּה גַם קִצַּת מִמְּכֹת חוֹשֵׁךְ
וְשַׁחִין, אֲלֵא שְׁעִיקָר הַמְּכָה הִיתָה מִכַּת
כְּנִים. וְכִשְׁהִיתָה מִכַּת שַׁחִין, הִיוּ עִמָּה גַם
קִצַּת מִמְּכֹת כְּנִים וְחוֹשֵׁךְ, וְכֵן בְּחוֹשֵׁךְ הִיוּ
עִמָּה קִצַּת מִמְּכֹת כְּנִים וְחוֹשֵׁךְ. וַיֵּשׁ
לְהַבִּיא רְאִיָּה לָכֵךְ, שֶׁהָרִי תִּיבּוֹת בְּכְנִים
שַׁחִין חֲשֵׁךְ, בְּלוּלָה כֹּל אַחַת מִשְׁלֶשֶׁתָן -

מִמְשָׁה וְאֵהֶרֶן אֶל פְּרַעַה קָדַם בִּיאַת הַמֶּכָּה,
כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּכָל שְׁאָר הַמְּכֹת שֶׁהִתְרוּ בּוֹ
לִפְנֵי שֶׁהִגִּיעָה הַמְּכָה.¹⁸

שְׁלוֹשׁ מְכֹת אֵלוֹ שִׁימְשׁוּ יַחַד, וְלֹא הִיָּה
אִפְשָׁר לְהִתְרוֹת עֲלֵיהֶן

וְנִרְאָה לְבֹאֵר דְּבַר זֶה, בְּהַקְדָּם מֵה
דְּאִיתָא בְּיַלְקוּט הָרְאוּבְנִי (פרשת וארא ד"ה ג'
מכות) בְּשֵׁם סֵפֶר הַפְּלִיאָה - סֵפֶר הַקְּנֵה¹⁹,
שְׁשֻׁלֹשׁ מְכֹת הִיוּ מְשֻׁמֶשׁוֹת - מִכִּינ אֵת
מְצִרִים בְּיַחַד, עִם כְּנִים שַׁחִין וְחֲשֵׁךְ, בְּכָל

צִיּוֹנִים וּמְקוּרוֹת

דְּאִמְרִין (יומא פו, ב) כִּיּוֹן שְׁחֵטָא וְשִׁנָּה הוֹתֵרָה לוֹ,
לָכֵךְ הִיָּה מִתְרָה בְּשִׁנַּיִם, וּבְשִׁלִּישִׁית מִכְּהוּ בְּלֹא
הִתְרָאָה, דְּכִיּוֹן דְּהִיָּה מִתְרָה בְּשִׁנַּיִם וְאִינוּ נֹתֵן לֵב
לְשׁוֹב בְּשִׁלִּישִׁית, מֵעַתָּה אֵין צְרִיךְ לְהִתְרוֹת יוֹתֵר,
מֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁב בְּשִׁנַּיִם, וְזֶה לֹא נִרְאָה לִי, לִפִּי זֶה לֹא
הִיָּה לוֹ לְהִתְרוֹת אֲלֵא בְּשִׁנַּיִם הָרְאוּשׁוֹנוֹת [כְּלוּמֵר, וּבְכָל
שְׁמוֹנֵת מְכֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לֹא הִיָּה לוֹ לְהִתְרוֹת]. אִמְנָם
רָאָה בְּפִירוּשׁ הָרַא"שׁ עַה"ת (שְׁמוֹת ו, ג) שְׁתִּירֵן
קוּשִׁיא זֹו. וְעַל כָּל פְּנִים נִיתָן לּוֹמֵר, שֶׁמִּחְמַת קוּשִׁית
רְבִינּוּ חַיִּים פְּלִטְיָאֵל, בִּיאַר רְבִינּוּ בְּאֹפֶן אַחַר אֵת
הַטַּעַם שֶׁבְּחֻלְק מֵהַמְּכֹת לֹא הִיתָה הִתְרָאָה.
לֵט. וְכֵן כָּתַב בְּהַגְהוֹת מִיִּינוּנִיּוֹת (חֲמִץ וּמִצָּה סֹדֵר
הַהֲגָדָה אוֹת ב) בְּשֵׁם רִיב"א לְבֹאֵר הַטַּעַם שֶׁעַל הָעֵשֶׂר
מְכֹת שְׁבֹאוֹ עַל הַמְּצִרִיִּים, נִתָּן רְבִי יְהוּדָה סִימָנִים
'צ"ךְ עַד"שׁ בְּאֵח"ב', שֶׁהוּא בְּשִׁבִיל לְרַמֵּז עַל שִׁיכּוֹת
שְׁבִין כָּל אוֹת שְׁלִישִׁית שֶׁבְּשֻׁלוֹשׁ הִתִּיבּוֹת, שֶׁהֵם,
בְּתִיבָה רְאוּשׁוֹנָה כ"ף, וּבְתִיבָה שְׁנִיָּה שִׁי"ן, וּבְתִיבָה
שְׁלִישִׁית חִי"ת. וְז"ל, שְׁאוֹת שְׁלִישִׁי שֶׁל הַסִּימָנִים
[הִינּוּ בְּכָל תִּיבָה מֵהַסִּימָנִים], דְּהִינּוּ [הָאוֹתִיּוֹת
הָרוּמוֹזוֹת ל]כְּנִים שַׁחִין חֲשֵׁךְ, כֹּל אֶחָד הִיָּה מְשֻׁמֶשׁ עִם
חֲבִירוֹ, כְּשֶׁהִיוּ הַכְּנִים הִיוּ עִמּוֹ חֲשֵׁךְ וְשַׁחִין, אֲלֵא שֶׁהִיוּ
כְּנִים עִיקָר הַמְּכָה. וְתַדַּע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, כִּי כּוֹלֵם

הַלֵּב שֶׁעַל יְדֵי הַקּוֹלוֹת, כְּמִבּוּאֵר בְּגִמְרָא בְּרִכּוֹת הַנ"ל.
לֵח. וְכֵן כָּתַב הָרִשְׁב"ם (שְׁמוֹת ז, כו) וְז"ל, שְׁנֵי פַעְמִים
הִיָּה מִשָּׁה מִתְרָה אֵת פְּרַעַה בְּשִׁנֵּי מְכֹת, וּבְשִׁלִּישִׁי לֹא
הִיָּה מִתְרָה. וְכֵן כָּל הַסֹּדֵר, בְּכָל שֶׁלֶשׁ מְכֹת אִינוּ
מִתְרָה. בְּדָם וּבְצַפְרָדַעִים הִתְרָה, בְּכִנִּים לֹא הִתְרָה.
בְּעֵרוֹב וּבְדַבְּרֵי הִתְרָה, בְּשַׁחִין לֹא הִתְרָה. בְּבֵרֵד
וּבְאֵרֶבֶת הִתְרָה, [בְּחֲשֵׁךְ לֹא הִתְרָה]. וְכִבֵּר עַמֵּד עַל
טַעַם הַדְּבַר בְּפִסְקֵתָא זּוֹטְרָתָא (לִקַּח טוֹב פְּרֶשֶׁת וְאָרָא
ח, טו) וְז"ל, וְדַע, כִּי מְכַת הַכְּנִים, בְּלֹא הִתְרָאָה
הִבִּיאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם, וְכֵן הִשְׁחִין וְהִחֲשֵׁךְ,
וְסִימָן כח"שׁ, חֲשַׁבְתִּי בְּלִבִּי לּוֹמֵר עַל אֵלוֹ הַשְּׁלֵשָׁה
לְמָה הֵן בְּלֹא הִתְרָאָה, כִּי עַל הַשְּׁנַיִם הִיָּה מִתְרָה בּוֹ,
וְעַל הַשְּׁלִישִׁי לֹא הִיָּה מִתְרָה בּוֹ, כְּסִימָנוֹ שֶׁל רְבִי
יְהוּדָה דְּצ"ךְ עַד"שׁ בְּאֵח"ב', וְהִינּוּ דַתָּן (סְנֵהֲדִרִין
פֵּא, ב), מִי שֶׁלְקָה וְשִׁנָּה, בֵּית דִּין כּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה,
וּמֵאִכְלִינן אוֹתוֹ שְׁעוֹרִין עַד שְׁכָרִיסוֹ נִבְקַעַת, ע"כ. וְכֵן
כָּתַב בְּדַעַת יִקְנִים מִבְּעֵלֵי הַתּוֹס' (שְׁמוֹת ז, כה).
וּבְפִירוּשׁ רְבִינּוּ חַיִּים פְּלִטְיָאֵל (שֵׁם ט, יב) כָּתַב ז"ל,
שְׁמַעְתִּי נֹתָנִים טַעַם לְמָה הִתְרָה בְּשִׁתֵּי מְכֹת
רְאוּשׁוֹנוֹת, וּבְשִׁלִּישִׁית - פִּירוּשׁ בְּמִכַּת כְּנִים - לֹא
הִתְרָה, וּבְדַבְּרֵי וּבְעֵרוֹב הִתְרָה, וּבְשַׁחִין לֹא הִתְרוּ,
וּבְבֵרֵד וּבְאֵרֶבֶת הִתְרָה, וּבְחֲשֵׁךְ לֹא הִתְרָה, לִפִּי

מִשְׁלֵשְׁתָּן, כְּזֶה:

כְּנָם
שְׁחֵן
חֲשֵׁךְ
עב"ל.

וּלְפִי זֶה, לֹא הָיָה יָכוֹל מֹשֶׁה לְהַתְרוֹת עַל
אֶחָת מֵהֵן לְבִדָּה, שֶׁהָרִי הָיוּ שְׁתֵּימָּה הָאֲחֵרוֹת
מִשְׁמִשׁוֹת עִמָּה, וְנִמְצָא חֵם וְשָׁלוֹם מִשֶּׁה
בְּדָאִי. וּלְהַתְרוֹת עַל כָּלָּן אִי אֶפְשָׁר, שֶׁעֲדוֹן
לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן הָעֲקָרִי שֶׁל הַמִּכָּה הָאֲחֵרָה.

זרע שמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

לְהַתְרוֹת עַל אֶחָת מֵהֵן לְבִדָּה, שֶׁהָרִי הָיוּ גַם
שְׁתֵּימָּה הָאֲחֵרוֹת מִשְׁמִשׁוֹת עִמָּה, וְנִמְצָא חֵם
וְשָׁלוֹם שִׁיאֲמְרוּ הַמִּצְרִיִּים, שֶׁמֹּשֶׁה בְּדָאִי -
שֶׁקֶרֶן הוּא^ב, שֶׁהָרִי הוּא הַתְּרָה רַק עַל מִכָּה
אֶחָת, וְלִמְעֵשָׂה הִגִּיעוּ שְׁלוֹשׁ מִכּוֹת בְּכַת
אֶחָת. וּלְהַתְרוֹת עַל כָּלָּן - עַל כֹּל שְׁלוֹשׁת
הַמִּכּוֹת בְּכַת אֶחָת, גַּם כֵּן אִי אֶפְשָׁר - לֹא
הָיָה אֶפְשָׁרִי, שֶׁהָרִי עֲדוֹן לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן
הָעֲקָרִי שֶׁל הַמִּכָּה הָאֲחֵרָה. וְעַל כֵּן לֹא
הִיתָה כֹּלֵל הַתְּרָאָה עַל מִכּוֹת אֵלֶּה.

כּוֹלֵם קְשׁוּרִים וּמַעֲרֻבִים זֶה בִּזְוֵה
בְּאוֹתִיּוֹתֶיהֶן, שֶׁכִּשְׁתַּכְּתוּב אוֹתָם זֶה עַל
זֶה, וְתַקַּח הָאוֹתִיּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת מִן הַשֵּׁלֶשׁ,
יֵצֵא לָךְ מִלְּמַטָּה לַמַּעֲלָה 'חֲשֵׁךְ',
וּמֵהָאוֹתִיּוֹת הַשְּׁנִיּוֹת יֵצֵא לָךְ 'שְׁחֵן',
וּמֵהָאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלִישִׁיּוֹת יֵצֵא 'כְּנָם', כְּזֶה:

כְּנָם
שְׁחֵן
חֲשֵׁךְ,

עב"ל. וּלְפִי זֶה, לֹא הָיָה יָכוֹל מֹשֶׁה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

הַחֲדוּשׁ. מ. רַבְּנוּ תַּפְס כִּלְשׁוֹן שִׁיאֲמְרוּ בַּגְּמָרָא
(בְּרִכּוֹת ד, א), שִׁיאֲמַר מֹשֶׁה 'כַּחצוֹת' הַלַּיְלָה, מִשׁוֹם
שֶׁמָּא יִטְעוּ אֲצַטְגִּינִי פְּרַעָה וַיֵּאמְרוּ, מֹשֶׁה בְּדָאִי הוּא.

קְשׁוּרִין זֶה בִּזְוֵה, כִּשְׁתַּכְּתוּב זֶה עַל זֶה, וְתַקַּח אוֹתִיּוֹת
רֵאשׁוֹנוֹת מִן הַשֵּׁלֶשׁ יִהְיֶה חֲשֵׁךְ, וְשְׁנַיִם שֶׁלֶהֶן שְׁחֵן,
שְׁלִישִׁית שֶׁלֶהֶן כְּנָם, לְפִיכֵךְ סִימָנָם כֵּךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֶה

מדור חדש

מדור יחודי ומרתק בעניינים שונים
עפי הדרשן והמגיד העפורסם
פה עפיק ערגליות
הרה"ג רבי מנחם יוסטמן שליט"א

למיצת המדור
חייוזו 'קול זרע שמשון'
02-80-80-600

נמסר בשפות עברית אידיש ואנגלית

הקישו בכניסה לעערכת:

לעברית 130 לאידיש 230 לאנגלית 330

תענוז רוחני אילאוי
אסור לפסס!

השתתפו עמנו.

בחרומה קבועה או חד פעמית

הינכק אותפיק

לכל הפצת תורת המחבר בכל העולם!
ושמכם יוזכר בשעת הלימוד הקבוע ברבים
לישועה ולברכה!

שכבר זכו לישועות • הצטרפו לרבים שכבר זכו לישועות • הצטרפו

יחד נכניס את אור
תורת 'זרע שמשון'
למקומות נוספים!

לוצד בתורת זרע שעשון

רוצה להבין יותר?!
מעונין לשמוע ווארט קולע
בעניני הפרשה?!
רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?!
שיעור תמציתי על דרוש שלם?!

בלשון הקודש * באדיש
באנגלית * בצרפתית

קול זרע שעשון

ארץ ישראל
02-80-80-600

עדור חדש!

3 דקות עם זרע שעשון

ליעברית 130 * לאדיש 230 * לאנגלית 330

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515